
СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФИЛОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА ПО КИРИЛОМЕТОДИЕВИСТИКА

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.ф.н. Боряна Христова
за конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент” по 2.1.
Филология /Българска литература. Старобългарска литература/, обявен в
ДВ, бр. 100 от 15. 12. 2017 г.

Данни за кандидата

Единствен кандидат в конкурса за доцент в конкурса, обявен в бр. 100 на ДВ от 2017 г. е гл. асистент, д-р Венета Величкова Савова, която вече е известен наш изследовател в областта на старата българска литература и изворознанието. Работата ѝ в Софийския университет започва още през 1999 г. като хоноруван преподавател в Катедрата по Кирилometодиевистика. Преди това една година е работила като библиотекар в ЦБ на БАН. През 2014 г. В. Савова защитава успешно дисертационен труд на тема: „Химничната прослава на св. Алексей, Човек Божи сред православните славяни“. Тя вече от доста години води семинарни занятия по старобългарска литература със студентите от I и II курс БФ; чете и някои интересни лекционни курсове като „Старобългарска агиография“ и „Извори и традиции на богословието“ в рамките на „Идеите на Средновековието“. Тя е автор на около 40 научни публикации, редактор и съставител на списание „Филологически форум“ – продължаващо издание за млади изследователи и участник в множество студентски инициативи, което е важен щрих към дейността на един университетски преподавател. Накрая следва да се спомене и фактът, че кандидатката за доцент е участник и ръководител на няколко перспективни научни проекта.

Основните научни интереси на В. Савова са главно в областта на изследванията на култовете към светци, почитани в диоцеза на Охридската архиепископия.

Описание на материалите за конкурса

За настоящия конкурс д-р Савова е посочила за рецензиране общо 19 публикации, сред които основно място заема хабилитационният ѝ труд, озаглавен „Песни за св. Йоан Владимир“ Изследване и издание на словесната традиция за свети Йоан Владимир“, издаден в рамките на Библиотека „Охридски извори“ / една много добра инициатива, започната преди три години/ през настоящата 2018 г.

Освен този основен труд сред материалите за конкурса са посочени глави от монографии / работени в съавторство с И. Христова- Шомова и П. Петков/, както и редица студии и статии. Сред тях е уместно да се споменат специално „Старобългарска служба за св. Климент Охридски и Служба за св. Пантелеймон“; „Херменевтика на старобългарската служба за св. Климент Охридски“; „Ирмосите на каноните в преводната служба за св. Климент Охридски“; „Модернистични интерпретации на средновековния наратив“ и „Теофилактовият канон за св. Климент Охридски“. Вниманието ми бе привлечено и от някои публикации, които не са свързани с проучването на култа към светците от Охридския регион като например „Загльхнало ехо : Астрологична соматика“ и „Българановски етюди“.

Научни приноси в продукцията на кандидата

Представената за рецензиране научна продукция на д-р Савова по своя обем и съдържание позволява да ѝ бъде дадена висока оценка. Всичките предложени публикации съдържат нови, оригинални и приносни моменти, тъй като на кандидата е присъщо да пише тогава, когато има да даде нещо ново и значително.

Основният принос на авторката е в усърдната ѝ работа непосредствено с изворите и оригиналите, което придава достоверност и авторитетност на изследванията ѝ и на изводите, които прави в тях. Това най-силно личи в монографичния ѝ труд, посветен на култа към св. Йоан Владимир.

Словесната традиция, свързана с този сравнително малко известен български и балкански светец е разгледана на много широка основа. Освен агиографските и химнографските източници, чието присъствие донякъде се подразбира, на вниманието на изследователката са и всички български и балкански историографски трудове като напр. Зографската история,

Паисиевата „История славянобългарска“, Спиридоновата „История во кратце о болгарском народе словенском“, Историята на Блазиус Клайнер, историографският труд на Йован Раич и дори „Песен за Владимир и Косара“, добавен към преписа на Паисиевата история на еленския книжовник Дойно Граматик. Привлечена за анализ е в пълнота и фолклорната традиция, интерпретираща любовта между Йоан Владимир и дъщерята на цар Самуил - Косара. И нещо повече – в труда са интерпретирани всички литературни произведения, свързани с темата, на първо място стиховете на А. Качич – Миошич, а после и на новата българска литература като поемата на Кирил Христов „Владимир и Косара“, драмата на Боян Дановски „Йоан Владимир“, както и по-късната му повест на същата тема. Посочен е /вероятно за изчерпателност/ дори един сонет на Людмил Стоянов. Освен това са разгледани кратката повест на Леонид Паспалеев „Косара“, повестта на Фани Попова – Мутафова „Дъщерите на цар Самуил“, трилогията на Димитър Талев „Самуил – цар български“, творби на Цв. Минков и др. Това прави изследването изключително полезно и интересно за широк кръг читатели, което е негово голямо достойнство.

Специална част от монографията е посветена на „житието“ на светеца. В тази глава няма да открием анализ на агиографския материал, свързан с Йоан Владимир. Авторката изрично е пояснила, че „житие“ не се използва в значението му на „агиографски текст“, а като обобщено понятие, „събиращо в себе си представите за земния живот на праведника“ /с. 154/. Всъщност тук са съчетани сведения от различен характер, които разказват за земния път на светеца и за установяването и развитието на култа към него след смъртта му.

Акцентът, съвсем справедливо, е поставен върху мъченическата смърт на Йоан Владимир, която се явява съществен елемент във всички древни извори. Продължаващият да язди коня си посечен владетел, понесъл главата си в ръце и сам посочващ сакралното място, където трябва да почиват мощите му, е много силен и няма аналог в старата българска литература.

В пълнота са изследвани гръцката и славянската преводна служба на св. Йоан Владимир, като са решени някои спорни досега въпроси, свързани с техния произход, авторство и редакционни промени. Авторката е подготвила и два инципитариума на песнопенията в славянската и гръцката печатни служби за светеца като допълнителен справочен материал.

Самата книга е отлично оформена, допълнена с органично вписващи се към текста илюстрации. Снабдена е с богата и прецизно оформена библиография.

Сбито и накратко основните приносни моменти в продукцията на кандидатката могат да се изложат така:

- Създаване на продуктивен модел за цялостно проучване на българските светци чрез монографията за св. Йоан Владимир, която показва възможности за многостранна сериозна филологическа работа;
- Продуктивна работа с оригинален изворов материал, което води до нови открития и обосновани изводи;
- Работа с български и гръцки богослужебни текстове, което подпомага появата на убедителни идентификации на някои песнопения в службите за св. Климент;
- Откриване на славянските модели за преработка на гръцките химнографски образци като например интегрирането на богородични преводни песнопения в състава на оригинални славянски композиции;
- Публикуване на наскоро откритото късно компилативно житие на св. Йоан Владимир;
- Подготовка на отлични авторски преводи на новобългарски език на средновековни химнографски и агиографски творби.

Заключение: Всичко казано по-горе, което е малка част от онова, което може да се каже за научната дейност на д-р Венета Савова, ми дава основание убедено да препоръчам на Научното жури да ѝ присъди академичната длъжност „доцент“.

05.04. 2018 г.
София

Изготвил становището:

/проф. д.ф.н. Боряна Христова/